escriptures

perifèric
edicions

El somriure de l'atzar
Diaris II

Feliu Formosa

Col·lecció dirigida per Xulio Ricardo Trigo

1a edició: novembre, 2005

© Del text, 2005
Feliu Formosa
© D'aquesta edició, 2005
Perifèric Edicions
C. Sèquia de Montcada, 13
46470 Catarroja (València)
Tel. 609 426 131. Fax: 961 270 038
e-mail: periferic@hotmail.com
Disseny col·lecció: El gos pigall, SL
Il·lustració portada: Jesús Lapaz
Correcció lingüística: Adolf Gisbert
Maquetació: José María de Gracia Bonache
Impressió: Romanyà-Valls
ISBN: 84-933851-5-8
Dipòsit Legal: B-39845-2005

FOTOCOPIAR LLIBRES
NO ÉS LEGAL

Cap part d'aquesta publicació no pot ser reproduïda, emmagatzemada o transmesa, de cap manera ni per cap mitjà, sense l'autorització prèvia i escrita de l'editor, tret de les citacions en revistes, diaris o llibres si se n'esmenta la procedència.

El febrer d'aquest mateix any, Perifèric Edicions va publicar un volum de diaris de Feliu Formosa, *A contratemps*. L'edició suposava el retorn de l'autor a un gènere important de la tradició literària catalana, al qual havia contribuït des de l'excel·lència d'*El present vulnerable* (1979), que li havia suposat el premi de la Crítica Serra d'Or. La polièdrica personalitat de Feliu Formosa s'hi manifestava de nou. Notes de viatge, de treball, de lectura, expansió al capdavall d'una vida rica en petits esdeveniments, els que de veritat importen, els que van construint la trajectòria d'un home de lletres.

És així que, mesos després, acomplim amb plaer la segona part del tracte que ens lligava a l'autor. *El somriure de l'atzar* són els diaris que segueixen en el temps el llibre esmentat, i veuen la llum després d'haver estat atorgat a Feliu Formosa el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes del 2005, un premi merescut per la seva trajectòria com a poeta, prosista, traductor i home de teatre.

El somriure de l'atzar aprofundeix encara més en la particular visió d'en Formosa pel que fa als temes que envolten l'ofici d'escriptor. El món de la poesia i els viatges, la mirada crítica i rigorosa cap a la pràctica literària, les bambolines del teatre, la vida quotidiana des de l'emoció sense límits de l'escriptura, entre molts altres, són alguns dels aspectes que ens ofereix aquest llibre. Una peça més per afegir al conjunt d'obres que han anat convertint Feliu Formosa en un dels pocs autors contemporanis vertaderament imprescindibles.

Xulio Ricardo Trigo

I

A les coses els ha quedat
curta la roba que els hem confeccionat.

JOSEPH ROTH

1999

Dues situacions, dos moments mentals que xoquen: en primer lloc, la necessitat peremptòria d'explicar la pila de dubtes que m'assalten sobre la meva activitat actual, després d'un mes i mig d'assajos de l'obra *Rèquiem*, adaptació teatral d'una novel·la d'Antonio Tabucchi (hi faig tres papers diferents). I en segon lloc, les reflexions que em desencadena la lectura alternada del *Libro del desasosiego*, de Pessoa (en la traducció castellana d'Ángel Crespo), i *L'ofici de viure*, de Pavese. Hi ha una doble dificultat: d'una banda, em cal sortir de la meva manera habitual de pronunciar-me en públic per passar a incorporar personatges que no apareguin contaminats per un tipus de dicció excessivament personal. D'altra banda, m'obsessiona la diferenciació que fa Pavese entre líric i creador, a partir de la consideració de les obres d'Homer, Dante i Shakespeare, com a creadors. Hi ha un refús violent i radical de la subjectivitat, de l'experiència personal reflectida en el text sense arribar a adoptar l'actitud del creador, tal com Pavese el veu.
En resum: tota la meva activitat és una lluita per sortir de la subjectivitat, per fer que l'experiència desemboqui

en creació i no en lírica. No sé si això és una definició excessivament òbvia de tot procés creador ni si li passa a tothom. Però jo vaig més enllà: en tots els actes quotidians, en els assajos de *Rèquiem*, en la reflexió sobre Pessoa i Pavese hi ha un excés d'autoexploració, una lluita excessiva per crear amb alegria i deseiximent; una lluita per retornar a altres moments de la meva vida en què no em calia patir per incorporar-me a un procés creador juntament amb altra gent que m'envolta o que m'estimula. Es pot dir que la meva tendència a la depressió és crònica i la resistència contra ella és un tret definidor d'una activitat que ha d'aflorar d'alguna manera. Potser sempre he funcionat així. I continuo desitjant una mica menys de sofriment.

És a dir: Pavese no distingeix entre "líric", "èpic" i "dramàtic", sinó entre líric i creador, tot donant al terme líric un cert to pejoratiu.

* * *

Convisc i treballo durant moltes hores diàries amb actors professionals. Jo, com a traductor, escriptor i pedagog que ocasionalment s'ha dedicat a la interpretació escènica a partir d'una certa vocació inicial, tinc ara dificultats per integrar-me dins el grup. No vull dir que em senti limitat o totalment insegur, sinó que la meva manera d'arribar a un resultat escènic és diferent de la de la majoria dels companys. Ells parteixen dels estats d'ànim, de les situacions; apliquen unes tècniques que –si mai cauen en la rutina o en solucions mecàniques–

són modificades per la direcció, que en aquest muntatge és prou minuciosa i correcta.

Jo, per contra, parteixo de l'estructura textual. Depenc absolutament de la fluïdesa en la formulació del text, abans de començar a modificar-lo, a enriquir-lo teatralment, si puc.

Els meus companys fan una cosa que jo sóc absolutament incapaç de fer: interpretar a partir dels continguts sense ser fidels a la lletra estricta (no parlo d'improvisacions prèvies a l'accés dins l'obra, que són una altra cosa).

Jo no he dit mai, damunt l'escenari, ni una paraula que no sigui dins el text, llevat de quan em traeix la memòria i m'equivoco. En canvi, hi ha companys que no solament modifiquen el text a cada assaig, sinó que semblen recrear-s'hi. Això els ve, potser, dels serials televisius, on el text com a entitat literària no és prioritari ni primordial.

La meva actitud davant el treball d'assaig pot produir la impressió –i jo també la tinc– que la meva capacitat de transformar-me en el personatge és escassa, sobretot quan se suposa que el personatge ha de ser molt diferent de mi. En el cas de *Rèquiem*, els tres personatges que em toca de fer són un venedor de loteria que té l'actitud distant d'un aristòcrata vingut a menys, un guardià de cementiri que s'expressa amb una certa brutalitat primària, i el pintor copista d'un quadre de Jeronimus Bosch, que es caracteritza per la seva loquacitat incontenible. A partir d'unes característiques físiques que són les meves i d'una indumentària que diferencia d'entrada cada personatge, haig d'emprendre el difícil treball de transformació.

Se'm podria preguntar: quina necessitat tens de fer d'actor? I la resposta seria: dins la meva història personal, que s'inicia a l'època del teatre anomenat independent, la interpretació ha estat, durant les etapes posteriors, un complement necessari. El procés creatiu en grup a partir d'un fet dramàtic i allò que té de convivència i relació, són coses que formen part de la meva vida. Això només em produeix una certa sensació de cansament o d'estrès quan la feina es fa més absorbent del que jo voldria.

* * *

Matí de descans. Al Bar Versalles de la plaça del Comerç, al meu barri de Sant Andreu, passo el meu text de *Rèquiem*, tot provant de descobrir-hi allò que encara no és "orgànic", com diuen els actors, és a dir, allò que, d'acord amb la psicologia del personatge, podria ser més creïble i lògic. Penso, però, que aquest és un intent que mai no s'esgota. En aquest sentit, cal buscar aquella mena de miracle d'identificació (vaig més enllà, o potser més "ençà" de l'*Einfühlung* sotmesa a crítica per Brecht). Em refereixo a aquella sensació de comoditat i eufòria que es produeix en algun assaig, que mai no és l'assaig general, i en alguna representació que no sol ser la primera (tensa) ni la segona (relaxada).

El Bar Versalles, gran, amb les taules de marbre i les cadires de fusta envernissades de color fosc, és acollidor a aquesta hora. A contrallum del finestral, una silueta femenina: l'esveltesa del coll. El cap, amb els cabells recollits al darrere amb una pinça… El rostre fi, una mica

angulós... Els pòmuls marcats. En un rostre femení, els pòmuls són importants.

* * *

El sol matinal il·luminant l'estàtua sedent de Verdi en aquella plaça de Trieste. M'agradaria ser-hi en aquest moment.

* * *